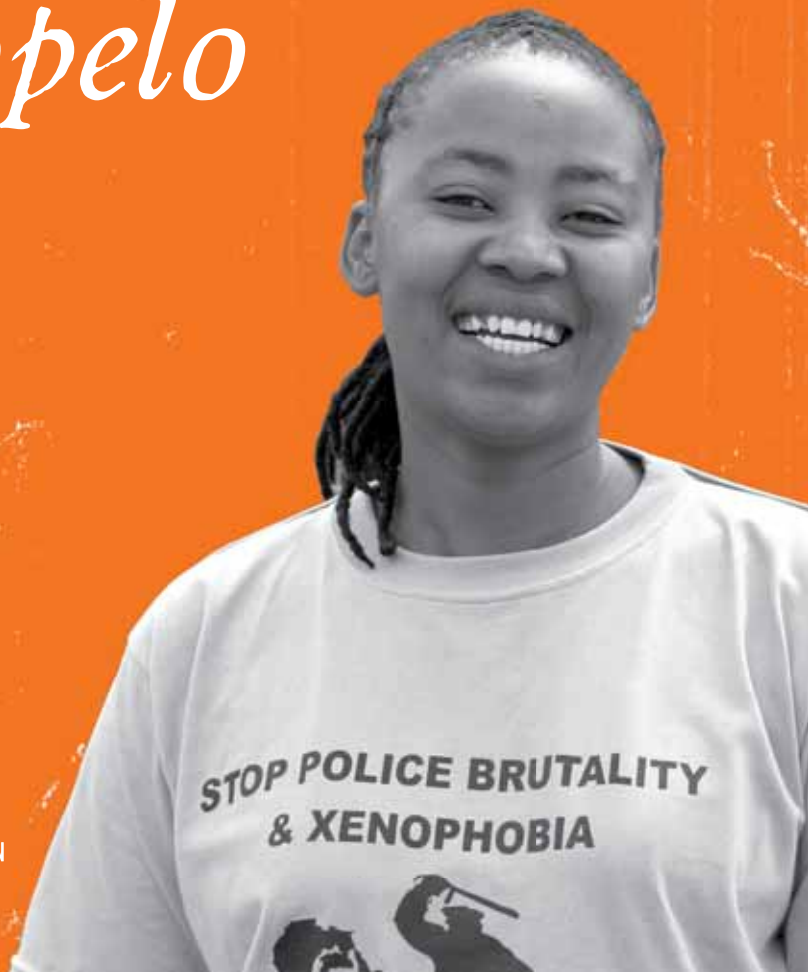

Tataiso ya basadi

Tshireletso
ya mofetshe ya
molomo wa
popelo

TAC
TREATMENT ACTION CAMPAIGN

Mofetshe ya Molomo wa popelo

(Mofetse wa molomo wa pepelo)

- Mofetshe ya molomo wa popelo e ka bakwa ke mefuta e itseng ya divaerese tsa papiloma ya batho. Selemo se seng le se seng ka kanyo e ka bang 500 000 ya basadi ba tshwarwa ke mofetshe ya molomo wa popelo, mme ba ka bang 270 000-300 000 ba bolawa ke lefu lena. Lefatsheng ka bophara mofetshe ya molomo wa popelo ke sesosa sa bobedi se tlwaelehileng ho baka mofetshe hara basadi, hape dinaheng tse ngata ke sesosa se itlhommeng pele. Diperesente tse ka bang mashome a robedi tsa mafu a mofetshe ya molomo wa popelo a etseha dinaheng tse tswelang pele, hobane ho se na porokgerama ya tekolo ho ka fumana lefu lena e sa le nako.
- Mofetshe wa molomo wa popelo hangata o qala ka kakanyo dilemong tse ka bang 20 ka morao ho ho qala tsa thobalano, ka hoo dinaheng tseo basadi ba qalang thobalano ba le dilemo tse leshome le metso, mofetshe wa molomo wa popelo o bat eng ka bongata ho basadi dilemong tse qetellang mashome a 30 le a qalang 40. Dinaheng tseo boholo ba basadi ba qalang thobalano dilemong tse qetelang leshome le metso ho ya ho tse qalang mashome a mabedi, e tla bonwa ka kakaretso basading ba nang le dilemo tse leshome kahodimo.
- Leano la Aforika Borwa ke ho fana ka diteko tsa mofetshe ona tse tharo bophelong ka kakaretso ntle le tefo, di nkuwa hanngwe dilemong tse 10, basading kaofela haeba maemo a bona a HIV a sa tsejwe (ho kenyeletswa le basadi ba imileng ho ya ho

dibeke tse 30) Kahoo basadi ba tshwanela ho lekolwa bonyane lelemong tse ka bang 30, 40, le 50,ka ho latellisa le kalafo sebakeng sa diteko tse sa tlwaelehang hape tsena di fanwa ntle le tefello. Sena se tla ba le kgahlamelo e kgolo ho palo e kgolo ya thibelo ya mofetshe wa molomo wa popelo hobane hangata ho nka nako e telele hore disele tse sa tlwaelehang di fetohle disele tsa mofetshe, le ho tshwaetsa ba baholo ho feta basadi ba banyane.

- Mofetshe wa molomo wa popelo o tlwaelehile haholo hara basadi ba nang le HIV. Ke e nngwe ya maemo a mmalwa ao disele tse sa tlwaelehang di ka fumanehang teng ka tsela ya tekolo **pele** di eba mofetshe, le hore mofetshe **o ka thibelwa**. Ho bohlokwa hore mosadi e mong le emong ya etsang teko ya mofetshe ona a utlwisisa lebaka la teko ena, bohlokwa ba ho fumana sephetho le kalafo e latelang e ka ba bohlokwa.
- Mosadi ofe kapa ofe ya fumanang teko ya mofetshe ona setsing sa bophelo bo botle **o tshwanela ho fumana letsatsi la ho kgutla nakong ya dibeke tse 8 ho tla fumana sephetho sa teko**. Haeba mosadi a sa tsebe sephetho sa diteko tse ka pele kapa diphetho di sa fumanehle direkhotong, o tshwanela ho nkuwa e le ya sa lekolwang mme o tshwanela ho etswa teko ya mofetshe on. Phorokgerama ena e tshwanela ho kenyeletsa **phorokgerama ya tekolo ya matswele** ho atisa tlhokomediso ya tlhahlobo ya matswele le kgonahalo ya ho hlwaya mofetshe wa matswele.

Ekaba TAC e tsitlallela eng?

1. Fumana teko ya ho fala molomo wa popelo haeba o se na HIV le ha o ena le dilemo tse 30 ka Tse ka hodimo.
2. Fumana teko ya ho fala molomo wa popelo haeba o na le HIV selemo se seng le se seng se latelang kamorao ho moo.
3. Haeba o dutla madi ka tsela e sa tlwaelehang le ho dutla ho sa tlwaelehang bosading, etsa teko ya ho fala molomo wa popelo.
4. Bao ba ka kgonang ho isa bana ba bona ho fumantshwa thibelo ya HPV ba tshwanela ho etsa sena. TAC e letsholong la lphokotso ya ditefo tsa meriana, le ho tsitlallela hore mmuso o fane ka tsona setjha Ditlilining tsa setjhaba le dipetlele.

National Office 021 422 1700
Khayelitsha District 021 364 5489
Ekurhuleni District 011 873 4130
Mopani District 015 307 3381
Umgungudlovu District 033 394 0845
Gert Sibande District Office 017 811 5085
Lusikisiki District 039 253 1951/2

www.tac.org.za

Mofetshe wa molomo wa popelo o ka thibelwa jwang

Meriana ya tshireletso ya HPV, e leng vaerase e ka bakang mofetshe wa molomo wa popelo, pele e ka fetiswa

Ho na le meriana ya thibelo e mmedi e ka o tshireletsang kgahlanong le mofuta e itseng ya HPV, le kgahlanong le ho qalwa ke mofetshe wa molomo wa popelo. Meriana wa Cervarix o hlalishang ke GlaxoSmithKline o tshireletsang kgahlanong le mofuta ya 16 le 18, e ikarabellang ho dipe-resente tse 70 tsa mofetshe wa molomo wa popelo lefatsheng ka bophara. Gardasil e hlalishang ke Merck e tshireletsa kgahlanong le HPV ya mofuta ya 16 le 18, le mofuta e meng e mmedi ya HPV e bakang ditatamoloko bothong. Ho bohlokwa hore ho fanwe ka thibelo pele ngwanana kapa mosatsana a ka qala tsa thobalano, mme ka hoo tlwaelo ke ho tjhaella dilemo tse 10 – 26. Meriana ena ya thibelo ha e kgahlamo ho tshwaetso e teng ya HPV, kapa mofetshe o ntseng o le teng.

Ho na le mofuta e meng ya HPV e bakang mofetshe e sa thibelweng ke meriana ena e thibelang, empa e ikarabella ho disosa tse mmalwa tsa mofetshe wa molomo wa popelo. Meriana ena ya thibelo e ditefello di hodimo haholo (Gardasil e bitsa R900 tekanyetso e le ngwe) le hore e hloka nako ya ditekanyetso tse ka bang tharo. Dikampani tsena ka bobedi di leka ho rarolla mathata a ditefello, e le hore di theohe le fumaneha. Merck e fana ka dimilione tse 3 tsa ditkanyetso tsa meriana ya thibelo (tse lekaneng batho ba milione e le 1) dinaheng tse tswelang pele, empa theko e tlase e ka fihlilehang dinaheng tsena ke yona e hlokalang.

Mekgwa ya ho hlwaya disele tse sa tlwaelehang pele di iketsa mofetshe (pele ho mofetshe) kapa ho emisa mofetshe wa molomo wa popelo ho tswelapele

Mofetshe wa molomo wa popelo o ka thibelwa ha tse sa tlwaelehang di qala ho iponahatsa (nakong ya maqeba a etellang mofetshe pele) le hore ke enngwe ya e alafehang haholo ho mofetshe haeba e fumanehile e sa le nako. Ho ha le mekgwa e mengata ya ho hlwaya mofetshe wa molomo wa popelo.

Ho hora molomo wa popelo – Ona ke mekgwa o tlwaelehang haholo wa ho thibela mofetshe wa molomo wa popelo. Ke mekgwa o motle wa ho hlwaya pele ho mofetshe, empa o hloka disebediswa tse ikgethileng le bokgoni ba boitsebelo bo sa fumanehe ng ditulong tse ngata, haholo ditulong tse fumanehileng mahaeng. E batla ho kengwa ha kgalase e bulang le ho atolosa ponahalo (ntho e kang kgaba) ka bosading, le ho bokella mamina a molomong wa popelo (disele molomong wa popelo) Methwaela ena e tshwanela ho iswa toropong e kgolo e le hore e hlomphollwe ka disebediswa tse ikgethang. Sena se baka tieho le hore se batla hore mosadi a kgutlele dipheho mme sena hangata ha se etsahale. Haeba sephetho se sa tlwaelehang se fumanwe, mosadi o tshwanela ho bitswa atle, a hlalhojwe le ho alafuwa kapa a fitsetswe tulong enngwe ho fumana kalafo e tswelletseng.

Tekolo ka mahlo ka asiti ya asene (VIA) – Ona ke mekgwa o bobeba, empa o ntseng o tshaphetse ha o bapiswa le wa ho ngwapa molomong wa popelo eleng o sebediswang haholo mahaeng kapa ditulong tse

futsanehileng. O hloka ho kengwa ha kgalase e tshwanetseng, ho sheba matshwao a tshwanetseng a sa tlwaelehang kapa mofetshe, le ho phumola molomo wa popelo ka asiti ya asene (asene) le ho sheba dipatlo tse tshweu, tseo e leng matshwao a maqeba a etellang pele mofetshe kapa disele tse sa tlwaelehang. Haeba maqeba a etellang pele mofetshe kapa disele tse sa tlwaelehang di fumanwa, mokudi a ka alafshwa ka tshebediso ya mekgwa o bitswang khiriotheraphi (eleng ho hwamiswa ha tulo e potileng molomo wa popelo) Haeba mofetshe of fumanwa, mosadi o tla tshwanela hore a fetsetswe pele ho fumana kalafo.

VIA ha e kaba ya sebediswa haholo ho sa natswe boleng ba yona ba ho ka sebediswa ka bobeba le nnete ya hore e ka hlwaya ho sa tlwaelehang ka pele. Ba bang ba basebeletsi ba tsa bophelo bo botle ba nahana hore VIA ke ya maemo a tlase papisong le tekolo ya ho ngwapa molomo wa popelo, empa bopaki ha ho bontshe sena. Hape lebaka ke hore VIA ha hloke hore mosadi a kgutlele sephetho, e dumella kalafo hona letsatsing leo. Ho etsa mekgwa ona wa tekginiki o bobeba o fumanehe haholo hohle lefatsheng ho tla tshwanela hore ho tshebiswe haholo ke ba etsang maano a tsa bophelo bo botle.

Kholphoskhophi – ena ke tekolo e ikgethang ya molomo wa popelo ka tshebediso ya sesebediswa se itseng. Hangata sena ha se fumanehe ditsing tsa bophelo bo botle tsa maemo a tlase.

Basadi ba phelang le HIV le mofetshe wa molomo wa popelo, le tlhwawo ya basadi ba phelang le HIV

Ho na le bopaki ba hore basadi ba phelang le HIV ba ka fumana mofetshe wa molomo wa popelo ba sa le banyane dilemong, le hore lefu le ka ata kapele. Ke ka hoo mofetshe wa molomo wa popelo ka nako tse ding o bonwang e le lefu le amanang le AIDS ho basadi ba phelang le HIV.

Mosadi ofe kapa ofe ya nang le HIV, ho sa kgathaletsehe boemo ba yona kapa o sebedisa diARV kapa tjee, o tshwanela ho fumana teko ya ho ngwapa molomo wa popelo ka morao ho dilemo tse 20. **Haeba mosadi ya nang le HIV a na le sephetho sa ho ngwatjwa se senang letho, ho ngwatjwa ho tshwanela ho phetwa nakong ya dilemo tse 3. Haeba ho na le disele tse sa tlwaelehang tsa maemo a tlase (tse bitswang diLSIL), mosadi o tshwanela ho kgutlela hore ho petwe teko ka morao ho dikgwedi tse 6. Haeba mosadi a ntse a ena le LSIL ka morao ho dikgwedi tse 6, a ka fitsetswa pele bitsong la kalafo. Sebakeng sa tse sa tlwaelehang tsa maemo a hodimo (tse bitswang HSIL) di tshwanela ho laolwa ka tsela e tshwanang le ya basadi ba senang HIV (a fetsetswe tliiniking ya kholosekhophi).**

Mekgwa ya kalafo

Ha ho nahanwa ka bokenadipakeng bofe kapa bofe ba ho hlwaya (ntle le ho thibela) lefu, ho bohlokwa ho nahana ka hore kalafo e ka fanwa jwang ho ba e hlohang. Ho boemong ba hoqetela kapa bo hodimo ba mofetshe ya molomo wa popelo, basadi ba bangata ha ba na phihlelo ya kalafo ntle ho tlhokomelo fokotsang mahloko eseng e fodisang. Mofuta ona wa tlhokomelo ha se o fodisang empa o etsa hore mokudi a ikutlwe a sa kule haholo le ho ikutlwa a imollohile lefung. Sena ke se seng seo ba tshitlallelang tsa bophelo bo botle ba tla hloka ho e fetola ha nako e ntse e tsamaya ha ho ntse ho ntlafatswa disebediswa le bokgoni ba basebeletsi ba tsa bophelo bo botle ba ntshetswapele.

Basadi ba lekotseng ho sebediswa VIA ba fumanwa ba ena le matshwao a sa tlwaelehang, disele tsa pele ho mofetshe kapa mofetshe o qalang ba ka alafshwa ka tshebediso ya khiriotheraphi. Ena ke tekginiki e ka sebediswang ke mooki ya rupeletsweng wa boemo bohare setsing sa hoqala sa bophelo bo botle le ho etsa hore e be teng. Tabatabelo ke hore 'hlwaya o alafe' tsohle ketelong e le nngwe e le hore ho se be le se sallang ha mosadi a sa kgutlela sephetho sa diteko. (Tabatabelo ena ha e fihlillehe ha ho itshetlehlwe ho ngwapo ya molomo wa popelo fela.)